

Naturalesa jurídica de la baronia de Rocafort de Queralt

ARMAND DE FLUVIÀ I ESCORSA

En un plet sobre millor dret a la baronia de Rocafort de Queralt, calia aclarir dos punts: l'ordre successori que regeix aquesta baronia i si es tracta d'un títol de caràcter castellà o català.

A. CARÀCTER TERRITORIAL DEL TÍTOL DE BARÓ DE ROCAFORT DE QUERALT

Al meu entendre, i això és el que penso, el títol de Baró de Rocafort de Queralt és un títol que es regeix per la llei catalana, per diferents raons:

a) La baronia de Rocafort de Queralt radica al Principat de Catalunya, concretament a l'actual comarca de la Conca de Barberà, abans corregiment de Tarragona i anteriorment vegueria de Montblanc.

b) Tots els seus titulars, tant els legals com els de fet, han estat catalans.

c) A la concessió del 1747, el rei Ferran VI actua com a *rey de Castilla, de León, de Aragón* etc. i, en cap moment, el monarca no esmenta la voluntat que sigui un 'títol de Castilla', cosa que s'esdevé, per exemple, als reials decrets de creació de les baronies de Sendes i Sant Miquel de Pera, per Carles III, el 1764.

d) A la mateixa concessió del 1747, que jo crec que cal considerar com una revalidació, el monarca esmenta «*los otros barones en dicho mi Principado de Cataluña*».

e) Finalment, i el més important, els Decrets de la Nova Planta, aboliren l'organització constitucional de Catalunya, tot el seu dret públic, per a establir-hi l'organització política pròpia de la Corona de Castilla. Tanmateix, Catalunya conservà, com Aragó i les Illes Balears, el seu dret privat, el dret civil i, per tant, el dret de família i el dret successori, que fou respectat. Així, doncs, el dret nobiliari, que és una part del dret civil, s'ha mantingut fins avui dia a Catalunya. En conseqüència, si hom considera que el títol fou creat—opinió que jo no comparteixo—el 1747, és evident que el dret que cal aplicar és el dret català.

B. ELS TITULARS DE LA BARONIA DE ROCAFORT DE QUERALT

La qüestió de la titularitat de la baronia de Rocafort de Queralt serà diferent segons hom consideri que es tracta, com jo crec, d'un títol immemorial de baró, o que fou creat, inventat, originat, instituït, per primera vegada, el 1747.

a) *La baronia de Rocafort de Queralt és un títol creat el 1747*

Si això fos així—com he dit abans, no ho crec—, cal tenir en compte que a la Corona de Castella no eren gens habituals les baronies o no eren considerades com a títols nobiliaris, i durant un llarg període, que abasta almenys des de Felip V fins a Isabel II, les disposicions legals les esmenten, però la pràctica encara no les reconeix; per això, per exemple, el 1801, en la revalidació de la baronia de Castellnou de Montsec, només s'hi esmenten *duques, marqueses, condes, ricoshombres...* i no s'hi fa cap esment dels barons.

A Catalunya, en canvi, sí que sempre ho han estat i, sense tenir en compte les baronies immemorials (Cruïlles, Santa Pau, Segur, Peramola, Abella, Balsareny etc.), la primera concessió de què tenim notícia és la de Llagostera (1375).

Que jo conegui, la primera disposició en què hom considera, d'una manera generalitzada a tota la monarquia, les baronies com a títols és la Pragmàtica Sanció de Carles III, de 23.2.1776, que estableix que els títols cal que demanin permís al rei per a casar-se, i hi inclou els barons. Això es ratificà en la Reial Declaració del Pardo, de 10.3.1785 (publicada a la Cambra el 12), exigint als barons la reial llicència per a casar-se. Fou comunicada pel Consell de la Cambra, per una reial ordre, a la Reial Audiència de Catalunya el 7.12.1787, afegint que els barons també cal que paguin la *media annata* i que treguin la Reial Carta de Successió.

El 9.9.1789, la Reial Audiència de Catalunya acorda publicar un llistat dels títols del Principat, amb motiu del jurament del príncep d'Astúries i expressa que hi han estat inclosos els barons.

Una reial ordre de Carles IV de 22.4.1796 especifica el servei que es deu per la gràcia de baró.

El mateix monarca, per reial ordre de 9.10.1797, disposa que els successors dels qui frueixen de baronies, quan aquestes quedin vacants, han de treure Reial Carta de Successió i pagar la *media annata*, i que si no ho fan no podran usar la denominació de baró. Aquesta disposició passà a la Novíssima Recopilació (Llib. v1, Tit. 1, Llei xxxiv), i l'1 de desembre es comunicà a totes les reials audiències per una Carta Acordada de la Reial Cambra.

Una disposició de 25.2.1798 disposa de nou que els que tinguin baronies han de demanar Reial Carta de Successió en les vacants i pagar la *media annata*.

Una Acordada de 25.3.1798 recorda que els que gaudeixen de baronies han de demanar Reial Carta de Successió a les vacants i pagar la *media annata*, perquè són títols; i si no ho fan, estaran subjectes a penes.

La Reial Audiència de Catalunya, el 12.5.1800, emet un llistat dels títols de baró que en aquell moment es porten al Principat i els que resideixen a Barcelona són els de Santa Pau, Sant Vicenç [dels Horts], Sarraí, l'Albi, Savassona, Maldà, Castellet, Granera, Esponellà, Rocafort [de Queralt] (diu que el titular és Dona Gertrudis de Peguera), Reial Jura, Vall-roja, i Corbera.

Una reial cèdulla de 29.4.1804 declara vinculades «*todas las gracias y mercedes de Títulos de Castilla y de Barón*», que es concedeixin des d'aquell moment. Això es ratifica per la reial cèdulla de 8.8.1806. Com podem veure, encara hom distingeix entre els 'títols de Castella' i els 'barons'.

Una Notificació o Circular de la Reial Cambra de SM sobre el pagament dels drets de llances i *medias annatas* per part dels ducs, els marquesos, els comtes, els vescomtes i els barons que se'n titulin sense haver-los pagat i tret la Reial Carta de Successió.

La reina Isabel II, mitjançant un reial decret de 1.10.1858, dóna normes per a la concessió de títols de vescomte i de baró.

Vistes les anteriors disposicions, hom pot afirmar, sense dubtes, que els únics posseïdors legals de la baronia de Rocafort de Queralt, des de la seva revalidació el 1747, han estat:

Antoni d'Armengol i d'Aimeric (1747-1764), l'agraciat amb la revalidació
 Gertrudis d'Armengol i Despujol (17.-1805), filla de l'anterior
 Ferran d'Alemanys i Milà (1730-1754), rehabilitador
 Rafael Cirera i Oller (1795), rebesnebot de l'anterior

b) La baronia de Rocafort de Queralt és una baronia immemorial

A Catalunya, els requisits per a constituir una baronia—almenys a l'edat mitjana—eren els següents: que es recolzés sobre un castell termenat, que el posseïdor fos un magnat o un noble i que en tingués (com per als feus vescomtals, comtals, marquesals o ducals) la plena jurisdicció (alta i baixa, mer i mixt imperi, civil i criminal) i no hi hagués oposició reial. A la mort de cada posseïdor, el successor rebia la investidura del feu davant el batlle general de Catalunya fins al 1718 i davant l'intendent de l'exèrcit, després del 1718. Els llibres d'investidures són conservats a l'Arxiu Reial de Barcelona i arriben fins l'any 1808.

La baronia de Rocafort de Queralt es constituí el 1370, quan el noble Don Dalmau de Queralt i de Rocabertí obtingué, per venda del rei Pere III 'el Cerimoniós', la plena jurisdicció del castell termenat de Rocafort de Queralt.

La relació dels barons de fet és la següent:

1. Dalmau de Queralt i de Rocabertí (1370-1387)
2. Jordi de Queralt i de Perellós (1387-1414)
3. Elionor de Queralt i de Perellós (1414-1432)
4. Francesc Gilibert de Centelles i de Queralt (1432-1480)
5. Serafi de Centelles i Ximénez de Urrea (1480-1514)
6. Joan d'Armengol (1514-1516)
7. Joan Salvi d'Armengol i Ponç (1516-15..)
8. Joan d'Armengol i de Terrè (15..-c. 1573)
9. Ferran d'Armengol i de Cardona (c. 1573-15..)
10. Jeroni d'Armengol i de Cardona (15..-c. 1609)
11. Guiomar d'Armengol i de Macip (c. 1609-1676)
12. Jerònima d'Armengol i de Macip (1676-16..)
13. Josep d'Armengol-Prado i de Serra (16..-1684)
14. Antoni d'Armengol i d'Agulló (1684-1732)
15. Antoni d'Armengol i d'Aimeric (1732-1764)
16. Gertrudis d'Armengol i Despujol (1764-1805)
17. Ramon Lluís de Peguera i d'Armengol (1805-18..)
18. Josep Maria de Peguera i d'Amat (18..-1854)
19. Maria Manuela de Peguera i de Pedrolo (1854-1881)
20. Ferran d'Alemaný i Milà (1930-1954)
21. Ferran d'Alemaný i Cot (1954-1981)
22. Rafael Cirera i Oller (1995)

Que és una baronia immemorial queda clar en la mateixa revalidació del 1747, que l'atorga el rei pels mèrits i els serveis propis i dels ascendents de Joan d'Armengol, que es feren mereixedors principalmente del

Título de Varón sobre el lugar de Rocafort de Queralt, que posehéis en dicho Principado [...] que se os perdió el Real Despacho de Varón quedando, no obstante, siempre esta honrosa memoria en todos vuestros antecesores y en vos hasta hoy; Que la Audiencia de dicho Principado, aunque siempre havia dado este Título y tratamiento a vuestra Casa, parece que últimamente quiso mostrar en ella algún escrúpulo por lo que suplicasteis a S.M. [...] mandar que dicha Real Audiencia en manera alguna innovase en perjuicio de vos y de vuestra casa en el tratamiento que siempre se le ha dado de Varón de Rocafort de Queralt, antes bien, que se os continuase en adelante; dignándose, así mismo, revalidar, confirmar y de nuevo concederos dicho Título [...].

Queda palès que se'n reconeix l'existència anterior i, com que no hi ha el títol primordial (com no existeix el d'altres títols catalans medievals com els de Comte d'Empúries, Vescomte de Cabrera, de Bas, de Vilamur, de Rocabertí etc.), el rei

l'atorga, evidentment, *por gracia nueva*, per tal que els titulars ho puguin demostrar documentalment. L'agraciat, quan en fa la sollicitud al rei, li suplica que es digni «*revalidar, confirmar y de nuevo conceder dicho Título*», i amb aquests mateixos termes s'expressa el rei en accedir-hi, per tant, aquest '*y de nuevo concederos*', s'ha d'entendre com a '*concederos otra vez*' perquè ja ha reconegut una existència anterior que en aquell mateix moment 'revalida'.

Ara bé, sigui una baronia immemorial o sigui de nova creació, des del moment que els títols de baró són reconeguts a la Corona de Castella i a Espanya i són obligats a pagar la *media annata* i a treure la Reial Carta de Successió en produir-se una vacant (1787), no podem considerar com a posseïdors legals els que no han complert aquesta obligació administrativa. Per tant, els assenyalats amb els números 17, 18, 19 i 21 no ho foren legalment, encara que en el tracte social i en la documentació s'ho hagin dit a si mateixos o hagin estat esmentats com a tals en els documents. Aquest és el cas, el més recent, de Ferran d'Alemaný i Cot, que apareix com a III baró de Rocafort de Queralt, en el llibre *Aristocracia: Anuario genealógico y heráldico*—Madrid: 1959-61—i que les seves amistats coneixien com a tal baró.